

Світлана Олексіївна Ішук,*доктор екон. наук, проф.*

E-mail: iso.ird@ukr.net;

Любомир Йосипович Созанський,*канд. екон. наук, с.н.с.*

ДУ «Інститут регіональних досліджень ім. М.І. Долішнього НАН України»

79026, Україна, м. Львів, вул. Козельницька, 4

E-mail: lubomir437@gmail.com

СТРУКТУРНІ ПОКАЗНИКИ ПЕРЕРОБНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ УКРАЇНИ І ДЕРЖАВ-ЧЛЕНІВ ЄС: ПОРІВНЯЛЬНА ОЦІНКА

Виконано порівняльну оцінку спеціалізації переробної промисловості України і держав-членів ЄС. Визначено рейтинги 16 виробництв України та ЄС-28 за ключовими структурними показниками, зокрема за їх часткою у випуску, валовій доданій вартості (ВДВ) й експорті ВДВ переробної промисловості, а також за показником частки ВДВ у випуску. Здійснено аналіз структури ВДВ промисловості України та Польщі, на підставі якого окреслено напрями її вдосконалення.

Ключові слова: валова додана вартість, випуск, виробництво, ефективність, переробна промисловість.

JEL: L 60, O 57.

Маючи індустріальний потенціал і водночас значні природно-сировинні ресурси та людський капітал, Україна посідає лише 19 місце серед держав-членів Європейського Союзу (ЄС) за обсягом випуску промисловості та 20 – за обсягом ВДВ останньої, поступаючись лідеру – Німеччині – у понад 30 і майже у 44 рази відповідно¹. Спеціалізація вітчизняної промисловості є типовою для країн із сировинною економікою. Так, частка добувної промисловості та розроблення кар'єрів у структурі ВДВ промислового сектору національної економіки становить понад 24% (найвищий показник серед держав-членів ЄС – 13,35% у Нідерландах), а частка переробної промисловості – лише 60,21% (найменше значення в ЄС-28 – 64,46% на Кіпрі). Наслідком сировинної орієнтації української промисловості є її неконкурентність за рівнем технологічності: частка високотех-

нологічних виробництв у випуску переробної промисловості в Україні у 1,8 раза нижча, ніж у Польщі, а в експорті частка цих виробництв ще нижча – у 3,2 раза. Водночас рівень продуктивності праці у польській промисловості вищий у 3,6 раза.

Основними передумовами тенденційної проблемності розвитку вітчизняної промисловості, а отже, низького рівня її конкурентоспроможності є, з одного боку, використання застарілих технологій і критичний ступінь зносу (фізичного та морального) основних засобів, а з іншого – обмежений доступ підприємств до кредитних ресурсів, надто довгострокових (для технічного переозброєння) через високі відсоткові ставки банків. Це коло замикає сукупність таких чинників: недосконалість фінансово-інвестиційної системи, що стимулює відплив власного капіталу суб'єктів господарювання; істотне відставання України у сфері використання інформаційних технологій і систем; залежність національної економіки від кон'юнктури на зовнішніх ринках;

© С.О. Ішук, Л.Й. Созанський, 2018

¹ Тут і далі авторські розрахунки виконано на основі даних офіційних статистичних сайтів держав-членів ЄС.

низький рівень інноваційної активності, зокрема внаслідок відсутності зв'язків між наукою та виробництвом.

Комплексне розв'язання проблем функціонування і розвитку промислового сектору економіки України передбачає здійснення структурної модернізації вітчизняної промисловості в напрямі збільшення частки високотехнологічних видів діяльності в обсягах виробництва та експорту, задоволення потреб внутрішнього ринку у продукції власного виробництва, зростання зайнятості та підвищення рівня продуктивності праці.

Всебічні ґрунтовні дослідження цього сектору економіки здійснюються вченими Національної академії наук України. Так, зокрема, в роботі [1] виявлено чинники погіршення структури вітчизняної промисловості, падіння ефективності виробництва, зниження фінансових показників та обґрунтовано ключові напрями вдосконалення структури промисловості, підвищення ефективності виробництва і використання трудового потенціалу. Питання фінансового, грошово-кредитного, бюджетно-податкового забезпечення неоіндустріального розвитку та його екологічного регулювання в Україні висвітлено у монографії [2]. Сучасні тенденції розвитку виробничих систем, пов'язані з реалізацією принципів четвертої промислової революції та переходом до смарт-промисловості, розглянуто у статті [3]. У джерелі [4] досліджено динаміку, тенденції та перспективи розвитку вітчизняного експорту в умовах зони вільної торгівлі між Україною та ЄС; оцінено результати імплементації угоди про Асоціацію з ЄС у промислових видах діяльності, зокрема в енергетиці, металургії, хімічній та деревообробній промисловості; окреслено можливості та перешкоди, пов'язані з експортом продукції високотехнологічних секторів України, а також перспективи використання нових форм організації виробництва такої продукції; визначено засади законодавчого та організаційного

забезпечення інноваційного розвитку в контексті євроінтеграційних процесів. У роботі [5] викладено результати дослідження сучасних моделей промислової політики («жорсткої», «м'якої», матричної) та інструментів її реалізації; запропоновано інструментарій реалізації промислової політики в Україні до 2020, 2025 та 2030 рр. з урахуванням її членства у СОТ і підписання Угоди про асоціацію з ЄС.

Лібералізація умов проведення зовнішньоекономічних операцій, що стала наслідком запровадження зони вільної торгівлі між Україною та, зокрема, ЄС, актуалізувала необхідність підвищення конкурентоспроможності продукції вітчизняних товаровиробників до рівня держав-членів ЄС. Основною ланкою у ланцюзі формування товарного експорту є переробна промисловість.

Метою статті є здійснення порівняльної оцінки ключових структурних показників переробної промисловості України і держав-членів ЄС у розрізі виробництв.

Структуру переробної промисловості, а отже, її спеціалізацію характеризує показник *частки окремих виробництв у загальному випуску цього виду промислової діяльності*. Чим вище значення показника, тим більшою мірою переробна промисловість країни спеціалізується на тому чи іншому виробництві.

Структура вітчизняної переробної промисловості (за випуском) упродовж 2013-2015 рр. зазнала певних змін. Так, найбільше зросла частка харчової промисловості (на 4,12 в.п.), а частка виробництва інших транспортних засобів зменшилася на 3,22 в.п. (табл. 1). На відміну від України, у ЄС-28 значення показників частки окремих переробних виробництв у відповідній структурі змінювались у межах 1,0 в.п., і лише частка виробництва коксу та коксопродуктів, продуктів нафтопереробки зменшилася на 1,63 в.п. (в Україні – на 1,28 в.п.).

Частка виробництв у випуску переробної промисловості України та ЄС-28
у 2013-2015 рр., %¹

Виробництво	Україна			ЄС-28		
	2013	2014	2015	2013	2014	2015
Виробництво харчових продуктів; напоїв та тютюнових виробів	29,59	31,30	33,71	16,07	15,94	15,59
Текстильне виробництво, виробництво одягу, шкіри та інших матеріалів	1,40	1,42	1,75	3,10	3,16	3,10
Виробництво деревини, паперу; поліграфічна діяльність та тиражування	4,97	5,38	5,97	5,72	5,68	5,61
Виробництво коксу та коксопродуктів, продуктів нафтопереробки	6,29	5,60	5,01	6,91	5,52	5,26
Виробництво хімічних речовин і хімічної продукції	6,00	5,47	6,25	7,84	7,84	7,92
Виробництво основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів	1,52	1,75	1,90	3,49	3,40	3,46
Виробництво гумових і пластмасових виробів	2,79	2,95	3,27	4,07	4,14	4,10
Виробництво іншої неметалевої мінеральної продукції	4,60	4,30	4,59	2,96	2,98	2,93
Металургійне виробництво	21,01	23,99	21,58	5,58	5,78	5,65
Виробництво готових металевих виробів, крім машин і устаткування	3,38	2,71	2,88	6,94	7,04	6,96
Виробництво комп'ютерів, електронної та оптичної продукції	0,85	0,86	0,70	4,15	4,18	5,12
Виробництво електричного устаткування	2,49	2,47	2,11	4,05	4,15	4,14
Виробництво машин і устаткування, не віднесених до інших груп	4,45	3,81	3,44	9,13	9,33	9,22
Виробництво автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів	1,38	1,39	1,12	10,99	11,91	11,96
Виробництво інших транспортних засобів	5,42	2,96	2,20	3,04	2,92	2,97
Виробництво меблів; іншої продукції; ремонт і монтаж машин і устаткування	3,87	3,62	3,52	5,96	6,03	6,00

¹ Розраховано на основі офіційних статистичних даних [3-5].

Результати аналізу свідчать, що основу переробної промисловості як України, так і переважної більшості держав-членів ЄС формує *виробництво харчових продуктів; напоїв та тютюнових виробів*. Частка цього виробництва у випуску вітчизняної переробної промисловості у 2015 р. перевищила ЄС-28 у 2,16 раза (у 2013 р. – у 1,84 раза). Україна за цим

структурним показником переважає всі аналізовані країни, крім Кіпру (46,15%). Однак за обсягом випуску вітчизняна харчова промисловість у 2015 р. посіла лише 13 місце, поступившись лідеру – німецькій – у 10,6 раза. Висока частка харчових виробництв у структурі переробної промисловості характерна для Греції (30,08%), Хорватії (28,38%) та Іспанії

(25,54%). Остання входить у трійку лідерів з-поміж держав-членів ЄС за обсягами випуску харчової промисловості. Найменш розвинутим є виробництво харчових продуктів; напоїв та тютюнових виробів у Словенії та Словаччині. Ці країни посідають останні місця як за структурними, так і за абсолютними показниками у Євросоюзі.

Друге місце у структурі випуску вітчизняної переробної промисловості стабільно належить *металургійному виробництву*, частка якого у 2015 р. склала 21,58%, тоді як у ЄС-28 – лише 5,65% (7 місце у структурі). Україна є незаперечним лідером із-поміж аналізованих країн за цим структурним показником, оскільки його значення у найближчого переслідувача – Болгарії – становило 13,98%. Однак за обсягом випуску продукції вітчизняна металургія є лише дев'ятою серед держав-членів ЄС, відстаючи від німецької у понад 9 разів.

Виробництво автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів, яке в ЄС-28 посідає 2 місце серед видів переробної промисловості з часткою у випуску 11,96%, в Україні у 2015 р. було на передостанньому (15) місці з часткою 1,12%. Вітчизняне автотранспортне виробництво посіло 23 місце серед аналізованих країн за значенням структурного показника (частки у випуску переробної промисловості), але 20 місце – за значенням абсолютного (обсягу випуску).

На третє місце у структурі вітчизняної переробної промисловості у 2015 р. піднялося *виробництво хімічних речовин і хімічної продукції*. Однак якщо в Україні частка цього виду виробництва в загальному випуску переробки становила 6,25% (10 місце серед аналізованих країн), то у ЄС-28 – 7,92%, а в таких країнах, як Нідерланди і Бельгія, – понад 14%. За обсягом випуску вітчизняна хімічна про-

мисловість у 2015 р. посіла 15 місце, поступившись німецькій у 44,3 раза.

Виробництво деревини, паперу; поліграфічна діяльність та тиражування у структурі переробної промисловості України у 2015 р. посіло 4 місце з часткою 5,97% у випуску, переважаючи ЄС-28 на 0,36 в.п. (8 місце у відповідній структурі). Проте за цим структурним показником Україна суттєво поступається не лише північноєвропейським країнам із високою лісистістю території, зокрема Латвії (на 25,01 в.п.), Естонії (на 15,0 в.п.), Фінляндії (на 13,42 в.п.) і Швеції (на 8,02 в.п.), але і таким балканським країнам, як Хорватія (на 4,27 в.п.) і Словенія (на 2,25 в.п.). У підсумку, за обсягом випуску вітчизняні деревообробні та поліграфічні виробництва у 2015 р. посіли 19 місце серед держав-членів ЄС.

Вітчизняне *виробництво коксу та коксопродуктів і продуктів нафтопереробки* у 2015 р. опустилося до 5 місця (проти 3 упродовж 2013-2014 рр.) серед видів переробної промисловості. У ЄС-28 частка цього виробництва у випуску на 0,25 в.п. вища, ніж в Україні, однак воно посідає лише 9 місце у структурі переробної промисловості. Серед держав-членів ЄС виробництво коксу та коксопродуктів і продуктів нафтопереробки у 2015 р. найбільшу частку займало у Греції (25,12 проти 30,30% у 2014 р.), Бельгії (11,32 проти 15,30%) та Болгарії (10,60%). Названі країни за обсягом виробництва коксу посіли 9, 6 і 20 місця відповідно, тоді як Україна – 21.

Шосте місце за часткою у випуску переробної промисловості України у 2015 р. посіло *виробництво іншої неметалевої мінеральної продукції* (4,59%). Натомість у ЄС-28 це виробництво посіло останнє (16) місце з часткою 2,93% у відповідній структурі. Серед аналізованих країн найбільша частка (вища, ніж в Україні) виробництва іншої неметалевої

мінеральної продукції у випуску переробної промисловості у 2015 р. досягнута на Кіпрі (9,72%), у Латвії (6,40%), Хорватії (5,66%) і Болгарії (5,13%). Однак названі країни поступаються Україні за обсягами цього виробництва: від 1,6 (Болгарія) до 9,6 раз (Кіпр). Водночас обсяги випуску вітчизняного виробництва іншої неметалевої мінеральної продукції менші від німецького у понад 19 разів.

Виробництво меблів; іншої продукції; ремонт і монтаж машин і устаткування, незважаючи на зниження його частки у структурі випуску вітчизняної переробної промисловості впродовж аналізованого періоду на 0,36 в.п., у 2015 р. піднялося до 7 місця (проти 9 місця у 2013 р.). У ЄС-28 частка цього виробництва у відповідній структурі зменшилася на 0,91 в.п., однак воно залишилося на 6 місці. За обсягами випуску меблів, іншої продукції, ремонту і монтажу машин і устаткування Україна у 2015 р. була двадцять першою серед держав-членів ЄС, поступаючись Німеччині у 52,4 рази.

Виробництво машин і устаткування у 2015 р. посіло в Україні лише 8 місце з часткою 3,52% (проти 4,45% у 2013 р.) у випуску переробної промисловості, тоді як у ЄС-28 – 3 з часткою, більшою у понад 2,6 рази (9,22%). Лідерами у ЄС за цим структурним показником є такі високорозвинені країни, як Данія (18,06%), Німеччина (13,48%), Фінляндія (13,43%), Італія (12,68%) та Австрія (12,27%). За обсягом випуску машин і устаткування Україна відстала від Німеччини у 143 (!) рази, а від Польщі – у 6,3 рази.

Таким чином, переробна промисловість України є вузькоспеціалізованою, оскільки в її структурі (за випуском) із великим відривом домінують два види виробництва: харчове (33,71% у 2015 р.) і металургійне (21,58%). На решту 14 виробництв припало 44,71%, із яких, зокрема, на виробництво комп'ютерів, елек-

тронної та оптичної продукції – лише 0,7% (у ЄС-28 – 5,12%). Натомість у ЄС-28 структура переробної промисловості є більш збалансованою – частки ключових виробництв (харчових і транспортних) сумарно становлять менше третини (27,55%), а розрив між найбільшою і найменшою частками тенденційно скорочується (12,66% у 2015 р. проти 13,11% у 2013 р.), тоді як в Україні, навпаки, збільшується (33,01% проти 28,74%).

Результативність діяльності переробних виробництв характеризує показник *частки цих виробництв у структурі валової доданої вартості переробної промисловості*. Протягом 2013-2015 рр. структура вітчизняної переробної промисловості (за ВДВ) зазнала певних змін, зокрема, у напрямі зростання часток металургійного (на 6,15 в.п.) і харчового (на 4,22 в.п.) виробництв (табл. 2). Проте суттєво зменшилася частка виробництва інших транспортних засобів (на 7,32 в.п.) і машинобудування (на 1,9 в.п.). У ЄС-28 структура ВДВ переробної промисловості залишилася відносно стійкою (коливання часток окремих виробництв не виходило за межі 1,0 в.п.), лише частка виробництва комп'ютерів зросла на 1,93 в.п.

Найбільшу частку у ВДВ переробної промисловості і в Україні (31,38%), і в ЄС-28 (12,76%) має *виробництво харчових продуктів; напоїв та тютюнових виробів*. Вітчизняна харчова промисловість за значенням цього структурного показника у 2015 р. посіла третє місце серед держав-членів ЄС, поступаючись лише грецькій (на 4,66 в.п.) і кіпрській (на 4,28 в.п.), а найближчого переслідувача – хорватську – переважала на 4,64 в.п. Однак за обсягом ВДВ, створеної цим виробництвом, Україна була шістнадцятою, відстаючи від лідера – Франції – у понад 15 разів.

Частка виробництв у ВДВ переробної промисловості України та ЄС-28
у 2013-2015 рр., %¹

Виробництво	Україна			ЄС-28		
	2013	2014	2015	2013	2014	2015
Виробництво харчових продуктів; напоїв та тютюнових виробів	27,16	29,36	31,38	13,37	13,25	12,76
Текстильне виробництво, виробництво одягу, шкіри та інших матеріалів	4,09	3,90	4,53	3,50	3,46	3,32
Виробництво деревини, паперу; поліграфічна діяльність та тиражування	5,66	6,20	6,79	6,00	5,85	5,69
Виробництво коксу та коксопродуктів, продуктів нафтопереробки	3,36	3,23	3,07	1,19	0,98	0,94
Виробництво хімічних речовин і хімічної продукції	3,34	3,01	3,48	6,72	6,76	6,82
Виробництво основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів	1,90	2,66	2,96	5,60	5,54	5,67
Виробництво гумових і пластмасових виробів	2,65	2,15	2,44	4,64	4,65	4,52
Виробництво іншої неметалевої мінеральної продукції	4,72	3,56	3,88	3,41	3,41	3,32
Металургійне виробництво	10,00	17,76	16,15	3,43	3,45	3,32
Виробництво готових металевих виробів, крім машин і устаткування	3,76	2,98	3,23	9,31	9,26	9,01
Виробництво комп'ютерів, електронної та оптичної продукції	1,31	1,23	1,04	5,29	5,19	7,22
Виробництво електричного устаткування	3,84	3,60	3,14	4,95	4,88	4,73
Виробництво машин і устаткування, не віднесених до інших угруповань	7,37	5,99	5,47	11,14	11,21	10,78
Виробництво автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів	1,68	1,61	1,32	9,63	10,41	10,36
Виробництво інших транспортних засобів	11,93	6,14	4,61	3,15	3,00	3,04
Виробництво меблів; іншої продукції; ремонт і монтаж машин і устаткування	7,25	6,60	6,54	8,68	8,70	8,48

¹ Розраховано на основі офіційних статистичних даних [3-5].

Друге місце за часткою у ВДВ переробної промисловості в Україні традиційно належить *металургійному виробництву* (16,15%), тоді як у ЄС-28 частка останнього у відповідній структурі становить лише 3,32% (14 місце). За цим структурним показником Україна є незаперечним лідером серед аналізованих країн, але за абсолютним (обсягом ВДВ

металургії) – лише дванадцятою, поступаючись Німеччині у понад 13 разів.

У таких державах-членах ЄС, як Данія, Німеччина, Італія, Фінляндія, Австрія, Угорщина, Нідерланди і Швеція, важливу роль у формуванні ВДВ переробної промисловості (із часткою у структурі понад 11,0%) відіграє *машинобудування*, а в Угорщині, Чехії, Німеччині та Словаччині – *виробництво автотранс-*

портних засобів, причепів і напівпричепів (із часткою у структурі понад 18,0%). В Україні частки названих виробництв у ВДВ переробної промисловості у 2015 р. становили лише 5,47% (5 місце) і 1,32% (15 місце) відповідно.

Натомість значний внесок у формування ВДВ переробної промисловості України здійснюють *виробництво деревини, паперу; поліграфічної діяльності та тиражування* – 6,79% у 2015 р. (проти 5,66% у 2013 р.) і *виробництво меблів; іншої продукції; ремонт і монтаж машин і устаткування*. Однак частка останнього у ВДВ вітчизняної переробної промисловості впродовж 2013-2015 рр. зменшилася на 0,71 в.п. Як наслідок, у 2015 р. Україна поступилася ЄС-28 за цим структурним показником на 1,94 в.п. і була двадцять першою серед аналізованих країн, тоді як за часткою виробництва деревини, паперу, поліграфічної діяльності та тиражування – чотирнадцятою. У той же час за обсягом ВДВ, створеної цими виробництвами, – двадцять першою.

Виробництво інших транспортних засобів у 2015 р. опустилося на 6 місце (проти 2 місця у 2013 р.) у структурі ВДВ вітчизняної переробної промисловості, тоді як у ЄС-28 воно стабільно перебуває на передостанньому (15) місці. Незважаючи на зменшення частки цього виробництва у ВДВ переробної промисловості, Україна залишається одним із лідерів серед держав-членів ЄС, поступаючись лише Франції (7,17%), Великобританії (6,30%) та Іспанії (5,02%). Названі країни у 2015 р. посіли 1, 3 і 4 місця відповідно за обсягами ВДВ, створеної виробництвом інших транспортних засобів, тоді як Україна – лише 13 з відривом від лідера – Франції – у 36 разів.

В Україні порівняно висока результативність характерна для *текстильного виробництва, виробництва одягу, шкіри та інших матеріалів*: із часткою 4,53% у ВДВ вітчизняної переробної промисло-

вості воно протягом 2014-2015 рр. посідало 7 місце у відповідній структурі. У ЄС-28 це виробництво з часткою 3,32% у 2015 р. опустилося на 13 місце у структурі переробної промисловості проти 14 за часткою у випуску (як і в Україні). За часткою текстильного виробництва, виробництва одягу, шкіри та інших матеріалів у структурі ВДВ переробної промисловості Україна у 2015 р. посіла 10 місце серед держав-членів ЄС, але за обсягом створеної ВДВ – 18, відстаючи від лідера – Італії – у 53 рази.

Виробництво хімічних речовин і хімічної продукції з часткою 3,48% у структурі ВДВ вітчизняної переробної промисловості у 2015 р. піднялося на 9 місце (проти 12 місця у 2013 р.), тоді як у ЄС-28 воно посіло 7 місце у відповідній структурі з часткою 6,82%. За цим структурним показником Україна є лише двадцять другою серед держав-членів ЄС, а за обсягами ВДВ хімічної промисловості – двадцять першою.

Таким чином, в Україні структура ВДВ (як і структура випуску) переробної промисловості є вузькоспеціалізованою. У ній домінують харчова промисловість і металургія, які сумарно створюють понад 47,5% ВДВ (проти 55,3% випуску) вітчизняної переробної промисловості. Натомість найменші частки у структурі ВДВ вітчизняної переробної промисловості стабільно займають фармацевтичні, автотранспортні і комп'ютерні виробництва, а також виробництво гумових і пластмасових виробів – сумарно 7,76% у 2015 р. (проти 7,54% у 2013 р.). У ЄС-28 названі виробництва створили 27,77% ВДВ переробної промисловості (проти 25,16%).

Соціально-економічну ефективність діяльності видів переробної промисловості характеризує показник *частки вальної доданої вартості у випуску*. Чим більше доданої вартості, створеної тим чи іншим переробним виробництвом, припадає на обсяг випуску його продукції,

тим більше валового прибутку отримують підприємства і більшим є фонд заробітної плати їх працівників.

Як засвідчили результати аналізу, упродовж 2013-2015 рр. в Україні найбільше зросла ефективність фармацевтичної та металургійної промисловості – частка ВДВ у випуску цих виробництв збільшилася на 7,13 і 5,75 в.п. відповідно (табл. 3). Натомість відчутно знизилась ефективність текстильного виробництва

(на 4,11 в.п.), виробництва гумових і пластмасових виробів (на 3,16 в.п.) і виробництва іншої неметалевої мінеральної продукції (на 2,69 в.п.). У ЄС-28 зміни значень цього показника були незначними; виняток склало лише виробництво комп'ютерів, електронної та оптичної продукції, частка ВДВ у випуску якого у 2015 р. порівняно з попереднім зросла на 5,37 в.п.

Таблиця 3

Частка ВДВ у випуску переробних виробництв України та ЄС-28 у 2013-2015 рр., %¹

Виробництво	Україна			ЄС-28		
	2013	2014	2015	2013	2014	2015
Виробництво харчових продуктів; напоїв та тютюнових виробів	17,22	18,66	18,27	23,91	23,98	23,95
Текстильне виробництво, виробництво одягу, шкіри та інших матеріалів	54,93	54,62	50,82	32,40	31,66	31,38
Виробництво деревини, паперу; поліграфічна діяльність та тиражування	21,39	22,94	22,32	30,11	29,74	29,72
Виробництво коксу та коксопродуктів, продуктів нафтопереробки	10,03	11,48	12,05	4,92	5,12	5,22
Виробництво хімічних речовин і хімічної продукції	10,45	10,95	10,92	24,62	24,87	25,17
Виробництво основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів	23,38	30,25	30,51	46,10	46,96	47,91
Виробництво гумових і пластмасових виробів	17,82	14,50	14,66	32,75	32,42	32,27
Виробництво іншої неметалевої мінеральної продукції	19,25	16,46	16,57	33,13	33,00	33,18
Металургійне виробництво	8,93	14,72	14,68	17,65	17,22	17,18
Виробництво готових металевих виробів, крім машин і устаткування	20,92	21,85	22,01	38,54	37,93	37,89
Виробництво комп'ютерів, електронної та оптичної продукції	28,72	28,44	29,18	36,65	35,88	41,25
Виробництво електричного устаткування	28,93	29,05	29,24	35,07	33,88	33,40
Виробництво машин і устаткування, не віднесених до інших угруповань	31,02	31,22	31,17	35,02	34,70	34,20
Виробництво автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів	22,76	23,04	22,98	25,17	25,23	25,35
Виробництво інших транспортних засобів	41,29	41,22	41,11	29,83	29,66	29,91
Виробництво меблів; іншої продукції; ремонт і монтаж машин і устаткування	35,13	36,21	36,49	41,84	41,62	41,37

¹ Розраховано на основі офіційних статистичних даних [3-5].

Загалом в Україні, порівняно з ЄС-28, вища частка ВДВ у випуску характерна лише для трьох виробництв:

1) текстильного виробництва, виробництва одягу, шкіри та інших матеріалів – 50,82 проти 31,38% у ЄС-28;

2) виробництва інших транспортних засобів – 41,11 проти 29,91%;

3) виробництва коксу та коксопродуктів; продуктів нафтопереробки – 12,05 проти 5,22%.

За часткою ВДВ у випуску текстильного виробництва, виробництва одягу, шкіри та інших матеріалів Україна серед держав-членів ЄС-28 у 2015 р. посіла 2 місце услід за Литвою (54,83%); за часткою ВДВ у випуску виробництва інших транспортних засобів – 4 місце, поступаючись Греції (61,34%), Литві (58,20%) і Швеції (51,66%); за часткою ВДВ у випуску виробництва коксу та коксопродуктів; продуктів нафтопереробки – 8 місце після Румунії (36,88%), Латвії (32,0%) Естонії (29,72%), Кіпру (28,57%), Словенії (21,74%), Угорщини (18,98%) і Словаччини (16,13%). Водночас частка ВДВ у випуску одного з флагманів української індустрії – *металургійного виробництва* – у 2015 р. становила 14,68% (проти 17,18% у ЄС-28). Відтак за ефективністю цього виду переробної промисловості Україна переважала лише чотири з аналізованих країн, а саме: Бельгію (13,78%), Болгарію (8,15%), Латвію (14,46%) і Португалію (13,14%).

Україна посідає середні позиції серед держав-членів ЄС за рівнем ефективності таких видів переробної промисловості, як виробництво комп'ютерів, електронної та оптичної продукції, – частка ВДВ у їх випуску становила 29,18% (проти 41,25% у ЄС-28), виробництво електричного устаткування (29,24 проти 33,40%), виробництво автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів (22,98 проти 25,35%), виробництво меблів; іншої продукції; ремонт і монтаж машин і устаткування (36,49 проти 41,37%).

За значенням показника ефективності *виробництва машин і устаткування, не віднесених до інших угруповань* (31,17%) Україна у 2015 р. переважала Болгарію (30,50%), Естонію (30,26%), Італію (30,71%), Польщу (30,52%) і Словаччину (25,25%), а *виробництва основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів* (30,51%) – Бельгію (25,21%), Болгарію (30,24%), Естонію (22,43%) та Словаччину (30,49%). За ефективністю *виробництва харчових продуктів; напоїв та тютюнових виробів* (18,27%) і *виробництва деревини, паперу; поліграфічної діяльності та тиражування* (22,32%) Україна була передостанньою, випередивши Данію (16,04%) і Грецію (21,31%) відповідно.

Чотири виробництва української переробної промисловості є аутсайдерами серед держав-членів ЄС-28 за часткою ВДВ у випуску. Це, зокрема:

виробництво хімічних речовин і хімічної продукції – 10,92 проти 25,17% у ЄС-28 (від 20,17% у Португалії до 47,95% у Греції);

виробництво гумових і пластмасових виробів – 14,66 проти 32,27% у ЄС-28 (від 18,32% у Греції до 40,07% у Литві);

виробництво іншої неметалевої мінеральної продукції – 16,57 проти 33,18% у ЄС-28 (від 21,62% у Ірландії до 44,01% у Литві);

виробництво готових металевих виробів, крім машин і устаткування – 22,01 проти 37,89% у ЄС-28 (від 29,85% в Естонії до 50,55% в Ірландії).

Отже, переробна промисловість України (за винятком легкої промисловості і виробництва інших транспортних засобів) є низькоефективною. Найбільшим негативом є порівняно малий обсяг доданої вартості, що виробляється харчовою промисловістю – лідером (із великим відривом) з-поміж вітчизняних переробних виробництв як за часткою у структурі випуску, так і за часткою у структурі ВДВ.

Натомість Литва – колишня республіка Радянського Союзу – зберігає лідерські позиції серед держав-членів ЄС за часткою ВДВ у випуску 7 видів переробної промисловості та водночас займає провідні позиції за цим показником у решті виробництв, окрім виробництва коксу, дані щодо якого відсутні.

Результативність того чи іншого переробного виробництва на зовнішніх ринках характеризує показник *частки цього виробництва в експорті валової доданої вартості переробної промисло-*

вості країни. Протягом 2013-2015 рр. у структурі експорту ВДВ вітчизняної переробної промисловості відбулися певні зміни. Так, зокрема, відчутно збільшилися частки металургійного виробництва (на 9,74 в.п.) і виробництва харчових продуктів (на 7,51 в.п.), однак зменшилася частка виробництва інших транспортних засобів (на 7,91 в.п.) (табл. 4). У ЄС-28 структура експорту ВДВ переробної промисловості не зазнала суттєвих змін, лише частка виробництва комп'ютерів зросла на 3,29%.

Таблиця 4

Частка виробництв в експорті ВДВ переробної промисловості України та ЄС-28 у 2013-2015 рр., %¹

Виробництво	Україна			ЄС-28		
	2013	2014	2015	2013	2014	2015
Виробництво харчових продуктів; напоїв та тютюнових виробів	16,82	20,06	24,33	5,05	5,25	5,07
Текстильне виробництво, виробництво одягу, шкіри та інших матеріалів	7,20	4,70	4,98	4,12	4,17	3,98
Виробництво деревини, паперу; поліграфічна діяльність та тиражування	4,38	4,83	5,93	2,72	2,64	2,57
Виробництво коксу та коксопродуктів, продуктів нафтопереробки	1,77	1,34	0,90	1,13	0,89	0,85
Виробництво хімічних речовин і хімічної продукції	4,72	4,03	3,94	8,01	8,30	8,22
Виробництво основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів	0,88	1,18	1,11	10,10	9,97	10,13
Виробництво гумових і пластмасових виробів	1,22	0,93	0,91	3,02	3,05	2,94
Виробництво іншої неметалевої мінеральної продукції	1,44	1,15	1,24	1,62	1,58	1,54
Металургійне виробництво	16,34	28,50	26,08	3,25	3,09	2,97
Виробництво готових металевих виробів, крім машин і устаткування	2,39	2,31	2,22	4,21	4,12	3,99
Виробництво комп'ютерів, електронної та оптичної продукції	2,22	1,78	1,94	9,52	9,52	12,81
Виробництво електричного устаткування	6,16	4,75	4,77	6,32	6,12	5,84
Виробництво машин і устаткування, не віднесених до інших угруповань	12,99	11,75	11,57	19,39	20,13	19,10
Виробництво автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів	2,64	1,78	1,80	11,69	12,29	12,09
Виробництво інших транспортних засобів	11,80	5,84	3,89	7,08	6,70	6,65
Виробництво меблів; іншої продукції; ремонт і монтаж машин і устаткування	5,42	4,91	5,10	6,25	5,73	5,53

¹ Розраховано на основі офіційних статистичних даних [3-5].

Відтак, в Україні першість за обсягом експорту створеної доданої вартості належить *металургійному виробництву* – його частка в експорті ВДВ вітчизняної переробної промисловості у 2015 р. становила 26,08%, що на 23,11 в.п. вище, ніж у ЄС-28. Україна за цим структурним показником є незаперечним лідером серед аналізованих країн, оскільки найближчого переслідувача – Грецію – переважала на 8,85 в.п. Однак за обсягом експорту ВДВ вітчизняне металургійне виробництво посіло лише 10 місце, а за обсягом експорту продукції металургії – 9, відстаючи від німецького у 8,1 і 5,4 рази відповідно.

У ЄС-28 найбільшу частку в експорті ВДВ переробної промисловості (із відривом у понад 6,0 в.п. від решти виробництв) має *виробництво машин і устаткування, не віднесених до інших угруповань* (20,63%). Україна за цим структурним показником (11,57%) у 2015 р. була десятою серед держав-членів ЄС, але за обсягом експорту як ВДВ, так і продукції машинобудування – вісімнадцятою.

Друге місце за часткою в експорті ВДВ української переробної промисловості належить *виробництву харчових продуктів; напоїв та тютюнових виробів* – 24,33 проти 5,07% у ЄС-28. У 2015 р. Україна посіла 2 місце серед аналізованих країн за цим структурним показником, поступившись Кіпру на 2,37 в.п., однак за обсягами експорту як продукції, так і ВДВ харчової промисловості була лише дванадцятою.

Порівняно значну частку в експорті ВДВ вітчизняної переробної промисловості має *виробництво деревини, паперу; поліграфічна діяльність та тиражування* (5,93 проти 2,57% у ЄС-28). За цим структурним показником Україна у 2015 р. посіла 11 місце серед держав-членів ЄС, але 18 – за обсягом експорту продукції деревообробної і поліграфічної

промисловості та 22 – за обсягом експорту ВДВ останньої, що свідчить про низький ступінь обробки експортованої деревини.

За часткою в експорті ВДВ переробної промисловості *виробництва меблів; іншої продукції; ремонту і монтажу машин і устаткування* (5,10 проти 5,53% у ЄС-28) Україна у 2015 р. була шістнадцятою серед аналізованих країн і водночас вісімнадцятою за обсягами експортованої продукції та ВДВ цього виробництва.

До експортних позицій в Україні належить продукція легкої промисловості. Так, у 2015 р. за часткою в експорті ВДВ переробної промисловості *текстильного виробництва, виробництва одягу, шкіри та інших матеріалів* (4,98 проти 3,98% у ЄС-28) Україна посіла 10 місце з-поміж держав-членів ЄС, однак за обсягами експорту ВДВ цього виробництва – 19, а за обсягами експорту його продукції – 20. Частка решти 12 переробних виробництв в Україні сумарно складає лише 22% експортованої ВДВ переробної промисловості: від 0,90 (виробництво коксу та коксопродуктів; продуктів нафтопереробки) до 4,77% (виробництво електричного устаткування).

У ЄС-28 до провідних експортерів доданої вартості (окрім машинобудування) належать:

виробництво комп'ютерів, електронної та оптичної продукції – з часткою в експорті ВДВ переробної промисловості 12,81% (проти 1,94% в Україні);

виробництво автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів – 12,09% (проти 1,80% в Україні);

виробництво основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів – 10,13% (проти 1,11% в Україні).

Отже, основу товарного експорту з України формує продукція таких низько-ефективних (за показником частки ВДВ у випуску) видів переробної промисловос-

ті, як металургія і виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів. Сумарно частка цих виробництв в експорті ВДВ вітчизняної переробної промисловості у 2015 р. становила понад 50% (у 2014 р. – 48,56%). Водночас у ЄС-28 товарна структура експорту переробної промисловості загалом є більш рівномірною, а її основу становлять високотехнологічні виробництва.

У результаті аналізу структури ВДВ вітчизняних переробних виробництв встановлено, що у 2015 р. частка в ній валового прибутку, змішаного доходу була найбільшою у: виробництві харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів (52,6 проти 45,7% у 2014 р.), виробництві деревини, паперу; поліграфічній діяльності та тиражуванні (49,5 проти 35,0%); виробництві основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів (49,0 проти 40,3%) (табл. 5). Однак серед держав-членів ЄС Україна за значеннями цього структурного показника посідала лише 11, 9 і 23 місце відповідно.

Найменшою частка валового прибутку, змішаного доходу у ВДВ в Україні у 2015 р. була у виробництві хімічних речовин і хімічної продукції (14,8 проти 4,8% у 2014 р.) і виробництві комп'ютерів, електронної та оптичної продукції (13,5 проти 19,2%), а виробництво автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів взагалі стало збитковим (-11,4 проти 11,2%). Натомість у Євросоюзі ці виробництва є досить прибутковими. Так, зокрема, у 2015 р. частка валового прибутку у ВДВ становила: у виробництві хімічних речовин і хімічної продукції – від 25,13% на Кіпрі до 76,28% у Литві; у виробництві комп'ютерів, електронної та оптичної продукції – від 23,80% в Естонії до 90,23% на Кіпрі; у виробництві автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів – від 20,97% у Хорватії до 64,50% в Угорщині.

У структурі ВДВ вітчизняної переробної промисловості інші субсидії, пов'язані з виробництвом, у 2015 р. склали лише 0,15% (проти 0,41% у 2013 р.), тоді як у структурі ВДВ польської – 1,5% (проти 0,9%). У Польщі всі без винятку переробні виробництва дотуються державою, тоді як в Україні субсидії отримують лише виробництва харчової, легкої та металургійної промисловості. Крім того, частка цих субсидій у структурі ВДВ названих переробних виробництв є значно меншою, ніж у польських. Водночас частка інших податків, пов'язаних із виробництвом, у структурі ВДВ переробної промисловості в Україні у середньому у 2,6 раза вища (незважаючи на їх зниження протягом 2013-2015 рр. у 1,3 раза), ніж у Польщі. Ці податки включають платежі підприємств й організацій до державного та місцевих бюджетів, державних цільових фондів у зв'язку з використанням ресурсів та одержанням дозволів на специфічні види діяльності. Тобто це податки, пов'язані з використанням факторів виробництва, а також платежі за ліцензії на дозвіл здійснювати будь-яку виробничу діяльність або інші обов'язкові платежі, сплата яких необхідна для діяльності виробничої одиниці-резидента. Вони не включають податки на прибуток чи інші доходи, які одержує підприємство, і підлягають сплаті незалежно від рентабельності виробництва.

Такі макроекономічні умови (передусім фіскальні) роблять українські переробні виробництва априорі неконкурентоспроможними порівняно з аналогічними виробництвами держав-членів ЄС. Звідси впливає необхідність застосування в Україні відповідних фінансових механізмів, спрямованих на вдосконалення структури ВДВ промислового сектору національної економіки. Зокрема, пропонується *оптимізація*:

Структура ВДВ переробних виробництв України та Польщі, %¹

Рік	Країна		Показник*																								
	Україна	Польща	ОП	ІІІ	ІС	ВП	ВДВ	ОП	ІІІ	ІС	ВП	ВДВ	ОП	ІІІ	ІС	ВП	ВДВ	ОП	ІІІ	ІС	ВП	ВДВ					
2015	Україна	ОП	44,8	63,3	47,5	69,1	80,2	49,3	57,7	72,2	50,9	70,8	84,5	57,0	71,6	108,9	59,1	64,6									
		ІІІ	2,9	1,5	3,0	4,3	4,9	1,7	4,0	3,7	3,7	2,9	2,0	1,9	2,0	2,5	1,4	2,1									
		ІС	-0,3	-0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	-0,4	0,0	0,0	0,0								
		ВП	52,6	35,3	49,5	26,6	14,8	49,0	38,3	24,1	45,4	26,3	13,5	41,2	26,8	-11,4	39,5	33,3									
		ВДВ	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100								
	Польща	ОП	43,2	49,8	38,9	15,2	33,4	40,3	43,6	39,7	45,3	47,3	52,7	49,4	60,7	43,8	52,0	51,2									
		ІІІ	0,8	0,9	1,1	3,6	1,3	0,9	0,6	1,3	1,4	0,7	0,6	0,7	0,9	0,9	0,7	0,7									
		ІС	-1,5	-2,3	-3,3	-0,5	-0,6	-0,2	-1,4	-1,3	-0,5	-2,3	-1,3	-0,6	-1,3	-0,3	-1,2	-2,1									
		ВП	57,5	51,6	63,3	81,7	65,9	59,0	57,2	60,3	53,8	54,3	48,0	50,5	39,7	55,6	48,5	50,2									
		ВДВ	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100								
	2014	Україна	ОП	51,3	82,3	61,8	87,4	99,2	57,6	66,1	76,5	53,8	78,7	78,4	76,1	75,0	86,2	62,8	72,4								
			ІІІ	3,4	1,7	3,2	4,7	5,6	2,1	4,6	4,3	4,1	3,4	2,4	1,9	2,0	2,6	1,5	2,4								
			ІС	-0,4	-0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	-0,2	0,0	0,0	0,0								
			ВП	45,7	16,1	35,0	7,9	-4,8	40,3	29,3	19,2	42,1	17,9	19,2	22,0	23,2	11,2	35,7	25,2								
			ВДВ	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100							
		Польща	ОП	49,1	48,3	39,6	23,0	38,3	38,1	44,5	42,2	47,4	49,3	49,4	50,6	57,3	47,0	44,4	51,1								
			ІІІ	1,2	0,9	1,2	6,8	1,5	1,0	0,7	1,5	1,7	0,8	0,5	0,8	0,9	1,0	0,7	0,7								
ІС			-1,6	-2,4	-2,9	-0,7	-0,8	-0,4	-1,5	-1,3	-0,5	-2,1	-1,4	-0,8	-1,3	-0,3	-0,8	-1,8									
ВП			51,3	53,2	62,1	70,9	61,0	61,3	56,3	57,6	51,4	52,0	51,5	49,4	43,1	52,3	55,7	50,0									
ВДВ			100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100								
2013	Україна	ОП	58,6	88,4	69,0	88,7	112,8	63,9	55,3	64,6	82,4	81,6	81,3	76,0	72,6	83,7	53,2	75,1									
		ІІІ	4,1	1,8	3,7	5,9	6,6	2,9	4,1	3,9	7,7	3,7	2,7	2,6	2,2	2,9	1,4	2,8									
		ІС	-1,3	-0,4	0,0	0,0	-0,2	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	-0,7	0,0	0,0	0,0									
		ВП	38,6	10,2	27,3	5,3	-19,2	33,2	40,6	31,5	9,9	14,7	16,0	21,4	25,9	13,4	45,4	22,1									
		ВДВ	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100								
	Польща	ОП	46,8	46,4	37,4	8,0	37,1	35,4	42,9	45,8	53,5	47,3	48,2	50,6	56,7	46,4	47,5	49,8									
		ІІІ	1,3	1,5	1,6	1,9	1,7	0,8	0,8	1,8	1,8	1,0	0,6	0,7	1,0	0,7	1,0	0,9									
		ІС	-1,4	-1,2	-1,4	-0,1	-0,8	-0,3	-1,0	-0,8	-0,7	-1,2	-1,2	-0,7	-0,9	-0,2	-0,4	-0,8									
		ВП	53,3	53,3	62,4	90,2	62,0	64,1	57,3	53,2	45,4	52,9	52,4	49,4	43,2	53,1	51,9	50,1									
		ВДВ	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100								

¹ Розраховано на основі офіційних статистичних даних [5; 6].

* ОП – оплата праці найманих працівників; ІІІ – інші податки, пов'язані з виробництвом; ІС – інші субсидії, пов'язані з виробництвом; ВП – валовий прибуток, змішаний дохід; ВДВ – валова додана вартість.

системи інших податків, пов'язаних із виробництвом, шляхом верифікації їх переліку з метою обґрунтованого скорочення кількості (надто «платежів до цільових фондів, утворених органами місцевого самоврядування та місцевими органами виконавчої влади», що загрожує зростанням фіскального тиску на товаровиробників в умовах адміністративно-територіальної реформи) і водночас перегляду чинних ставок оподаткування на предмет зменшення останніх;

системи субсидування виробництва, що передбачає збільшення цільових державних дотацій («селективне» субсидування) для високотехнологічних виробництв, як це відбувається, зокрема, у Польщі та інших державах-членах ЄС.

Другий напрям (мікрорівневий) удосконалення структури ВДВ забезпечується шляхом зростання в ній частки валового прибутку, змішаного доходу. Для збільшення обсягу цього найважливішого для підприємств (із позиції їх сталого розвитку) елемента доданої вартості необхідно є *оптимізація виробничих програм, складу та структури витрат (змінних і постійних) і цінових стратегій*, виходячи з кон'юнктури на відповідних ринках (промислової продукції, сировинних та енергетичних). Реалізація цього підходу дозволить товаровиробникам отримати максимальну віддачу від задіяних у виробництві ресурсів, а отже, досягти найвищого рівня ефективності функціонування, відповідно до обраних критеріїв оптимізації – зростання прибутку та рентабельності¹.

Удосконалення структури ВДВ (разом із запровадженням механізмів зниження собівартості промислової продукції та прискорення модернізації основного капіталу) є складовою комплексної

¹ Авторські розробки у формі відповідних оптимізаційних моделей апробовано на рівні промислових підприємств західного регіону України.

оптимізації промислового сектору економіки України, схему та моделі якої запропоновано в роботі [10]. У той же час необхідною є оптимізація структури вітчизняної переробної промисловості за критеріями підвищення її ефективності й технологічності.

Перспективи подальших досліджень у даному напрямі полягають у розробці відповідних оптимізаційних моделей та обґрунтуванні форм їх практичної реалізації, зокрема з урахуванням досвіду структурної перебудови промисловості Польщі та інших країн Євросоюзу, які пройшли трансформаційний шлях.

Література

1. Амоша О.І., Булеєв І.П., Землянкін А.І., Збаразська Л.О., Харазішвілі Ю.М. та ін. Промисловість України – 2016: стан та перспективи розвитку: науково-аналітична доповідь. К.: Ін-т економіки пром-сті НАН України. 2017. 120 с. Режим доступу: http://iepr.com.ua/publ/informacijni_resursi/naukovi_dopovidi/promislovist_ukrajini_2016_stan_ta_perspektivi_rozvitku/2-1-0-95
2. Вишневський В.П., Збаразська Л.О., Заніздра М.Ю., Чекіна В.Д. та ін. *Національна модель неоіндустріального розвитку України*: монографія. К.: Ін-т економіки пром-сті НАН України. 2016. Режим доступу: http://iepr.com.ua/Vishnevskiy_Zbarazska_Zanizdra_Chekina_2016.pdf
3. Вишневський В.П., Князєв С.І. Смарт-промисловість: перспективи і проблеми. *Економіка України*. 2017. № 7. С. 22-37.
4. *Імплементация Угоди про асоціацію між Україною та ЄС: економічні виклики та нові можливості*: редактори В.М. Геєць, Т.О. Осташко. К.: ДУ «Ін-т економіки та прогнозув. НАН України». 2016. Режим доступу: <http://ief.org.ua/docs/sr/293.pdf>.

5. Хаустова В.Є., Зінченко В.А. Сучасна промислова політика: моделі та інструменти її реалізації. *Бізнес Інформ*. 2016. № 4. С. 79-87.

6. Національні рахунки / Річні національні рахунки / Агрегати національних рахунків за галузями. *Офіційний сайт статистики Євростату*. Режим доступу: <http://www.ec.europa.eu>

7. Національні рахунки / Річні національні рахунки / Детальні таблиці та спрощені рахунки / Додана вартість та її компоненти за видами діяльності. *Офіційний сайт Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР)*. Режим доступу: <http://www.oecd.org>

8. Статистичний збірник «Таблиця «витрати-випуск» України в основних цінах» за 2015 рік»: ред. І.М. Нікітіна. К.: Держкомстат України, 2017. Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>

9. Національні рахунки. *Офіційний сайт Центрального статистичного управління статистики Польщі*. Режим доступу: www.stat.gov.pl.

10. Іщук С.О., Созанський Л.Й. та ін. Структура промислового сектора економіки України: порівняння із державами-членами ЄС і напрями оптимізації. Львів: ДУ «Ін-т регіональних досліджень НАН України», 2017.

References

1. Amosha, O.I., Bulyeyev, I.P., Zemlyankin, A.I., Zbarazs'ka, L.O., Kharazishvili, Yu.M., & et al. (2017). *Industry of Ukraine – 2016: the state and prospects of development*: scientific report. Kyiv: Institute of Industrial Economics of NAS of Ukraine. Retrieved from http://iep.com.ua/publ/informacijni_resursi/naukovi_dopovidi/promislovist_ukrajini_2016_stan_ta_perspektivi_rozvitku/2-1-0-95 [in Ukrainian].

2. Vishnevsky, V.P., Zbarazska, O.V., Zanizdra, M.Yu., Chekina, V.D., & et al. (2016). *National model of neoindustrial development*. In V.P. Vishnevsky,

L.O. Zbarazska (Eds.). Kyiv: Institute of Industrial Economics of NAS of Ukraine. Retrieved from http://iep.com.ua/Vishnevskiy_Zbarazska_Zanizdra_Chekina_2016.pdf [in Ukrainian].

3. Vishnevsky, V.P., & Knyazev, S.I. (2017). Smart industry: prospects and challenges. *Economy of Ukraine*, 7, pp. 22-37 [in Ukrainian].

4. Heyets, V.M., & Ostashko, T.O. (Eds.) (2016). *The implementation of the Association Agreement between Ukraine and the EU: Economic Challenges and Opportunities*: scientific report. Kyiv: Institute for Economics and Forecasting of NAS of Ukraine. Retrieved from <http://ief.org.ua/docs/sr/293.pdf> [in Ukrainian].

5. Khaustova, V.Ye., & Zinchenko, V.A. (2016). Contemporary Industrial Policy: Models and Tools for the Implementation. *Business Inform*, 4, pp. 79-87 [in Ukrainian].

6. Eurostat (2017). National Accounts / Annual National Accounts / Aggregates of National Accounts sectoral income. *Official website of the State Statistics Service of Eurostat*. Retrieved from <http://www.ec.europa.eu>

7. OECD (2017). National Accounts / Annual National Accounts / Detailed Tables and Simplified Accounts / Added Value and its Components by Activity. *Official website of the State Service Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD)*. Retrieved from <http://www.oecd.org>

8. Statistical publication (2017). *Ukrainian input-output table at basic prices for 2015*. In I.M. Nikitina (Ed.). Kyiv: State Statistics Service of Ukraine. Retrieved from <http://www.ukrstat.gov.ua> [in Ukrainian].

9. The State Statistics Service of Poland (2017). National Accounts. *Official website of the State Statistics Service of Po-*

land. Retrieved from www.stat.gov.pl [in Polish].

10. Ishchuk, S.O., & Sozansky, L.Y. (2017). *The structure of the industrial sector of Ukraine's economy*: scientific report. In

S.O. Ishchuk, (Ed.). Lviv: Dolishnyi Institute of Regional Research of NAS of Ukraine. Series: Regions: monitoring, prognoses, models. [in Ukrainian].

Светлана Алексеевна Ищук,
доктор экон. наук, проф.

E-mail: iso.ird@ukr.net;

Любомир Иосифович Созанский,
канд. экон. наук, с.н.с.

ГУ «Институт региональных исследований им. М.И. Долишнего НАН Украины»

79026, Украина, г. Львов, ул. Козельницкая, 4

E-mail: lubomir437@gmail.com

СТРУКТУРНЫЕ ПОКАЗАТЕЛИ ПЕРЕРАБАТЫВАЮЩЕЙ ПРОМЫШЛЕННОСТИ УКРАИНЫ И ГОСУДАРСТВ-ЧЛЕНОВ ЕС: СРАВНИТЕЛЬНАЯ ОЦЕНКА

Проведена сравнительная оценка специализации перерабатывающей промышленности Украины и стран-членов ЕС. Определены рейтинги 16 производств Украины и ЕС-28 по ключевым структурным показателям, в частности по их доле в выпуске, валовой добавленной стоимости (ВДС) и экспорту ВДС перерабатывающей промышленности, а также по показателю доли ВДС в выпуске. Осуществлен анализ структуры ВДС промышленности Украины и Польши, на основании которого определены направления её усовершенствования.

Ключевые слова: валовая добавленная стоимость, выпуск, производство, эффективность, перерабатывающая промышленность.

JEL: L60, O57.

Svitlana O. Ishchuk,

Doctor of economics, profesor

E-mail: iso.ird@ukr.net;

Lyubomyr Y. Sozansky,

PhD in Economics

SI «Institute of Regional Research n.a. M. I. Dolishnyi of the NAS of Ukraine»

79026, Ukraine, Lviv, Kozelnytska str., 4

E-mail: lubomir437@gmail.com

STRUCTURAL INDICATORS OF PROCESSING INDUSTRY OF UKRAINE AND EU MEMBER STATES: COMPARATIVE ASSESSMENT

The liberalization of the conditions for conducting foreign economic operations, in particular – the establishment of a free trade zone between Ukraine and the European Union (EU), upgraded the need to increase the competitiveness of Ukrainian commodity producers to the level of the EU member states. The main link in the chain of formation of commodity exports is the processing industry. Hence, the objective of the paper is to carry out a comparative assessment of key structural indicators of the processing industry of Ukraine and the EU member states in terms of production.

According to the results of the set of indicators' calculations, it is established that Ukrainian processing industry is highly specialized, since its structure is dominated by two types of industries – food and metallurgy, which produce near 50% of the total output, gross value-added (GVA) and GVA of export of this type of industrial activity. Instead, in the EU-28 in the output structure and GVA of the processing industry, the share of key productions (food and transport) is in total less than a third, and the gap between the largest and the smallest shares tends to decrease, while in Ukraine, by contrast, it is increasing. The basis of the commodity structure of exports in the EU-28 is the production of high-tech manufacturing (machines, computers, pharmaceuticals). Ukraine is generally inferior to the EU-28 in terms of the share of GVA in the production of the processing industry (excluding coke, other vehicles and textiles production). A comparative analysis of the GVA structure of Ukrainian and Polish processing industries has shown the need for its further improvement in Ukraine, in particular – in the direction of optimizing the taxation and subsidizing systems of the national industry.

Keywords: efficiency, gross value-added, output, processing industry, production, structure.

JEL: L60, O57.

Формати цитування:

Іщук С.О., Созанський Л.Й. Структурні показники переробної промисловості України і держав-членів ЄС: порівняльна оцінка. *Економіка промисловості*. 2018. № 1 (81). С. 44-60. doi: 10.15407/econindustry2018.01.044

Ishchuk, S.O., & Sozanskyu, L.Y. (2018). Structural indicators of processing industry of Ukraine and EU member states: comparative assessment. *Econ. promisl.*, 1 (81), pp. 44-60. doi: 10.15407/econindustry2018.01.044

Надійшла до редакції 12.02.2018 р.